

Inspirace z EQAVET Peer Review Rakouska s názvem: „External view on the new Quality Management System for Austrian Schools (QMS), its design, the implementation, and the transition from the previous QM system for VET schools (QIBB) to QMS“

Vídeň, 15.–17. března 2023

Martina Kaňáková

Odborné vzdělávání a příprava (OVP) má v rakouském vzdělávacím systému srovnatelný význam jako v ČR, což dokazuje jeho diferencovaná nabídka a vysoká atraktivita: přibližně 70 % mladých lidí si po ukončení povinné školní docházky volí různé programy OVP. Vybírat mohou mezi učňovskými (duálními) a školními programy, přičemž přibližně dvě třetiny dávají přednost školním programům. Školní odborné vzdělávání a příprava začínají v posledním roce povinné školní docházky (9. ročník) a učňovské vzdělávání obvykle v 10. ročníku, minimální věk pro vstup do rakouského učňovského vzdělávání je totiž 15 let.

Programy OVP v Rakousku vedou ke kvalifikačním úrovním 4–5 EQF a pokrývají všechna hospodářská odvětví. Zatímco většina školního odborného vzdělávání a přípravy spadá do působnosti Ministerstva školství, vědy a výzkumu (BMBWF), řízení učňovského školství je sdíleno mezi Ministerstvem školství, vědy a výzkumu (BMBWF) a Ministerstvem práce a hospodářství (BMAW), sociálními partnery a spolkovými zeměmi. Vedle programů všeobecně vzdělávacích škol (*Hauptschule*, AHS) existují v Rakousku různé programy vyššího sekundárního a terciárního odborného vzdělávání a přípravy a také programy pro dospělé.

Mezi hlavní programy v počátečním OVP patří:

- tří- až čtyřleté školní programy odborných středních škol (BMS, věk 14 až 17/18 let, ISCED-P 354), ve kterých účastníci prohlubují všeobecné vzdělání a získávají odborné dovednosti a kvalifikace pro výkon pozic na střední úrovni. Ti, kteří složí *Berufsreifeprüfung* (zkouška určená těm, jejichž počáteční OVP je automaticky nekvalifikuje pro vstup do vysokoškolského studia), mají zaručen přístup k vysokoškolskému vzdělávání.
- pětileté (převážně) školní programy odborných vyšších škol (BHS, věk 14 až 19 let, ISCED-P 354–554) představují kombinaci teorie a praxe a nabízejí vysoce kvalitní odbornou přípravu související s výkonem povolání a zároveň prohlubují všeobecné vzdělání žáků. Vedou k získání dvojí kvalifikace pro vedoucí pozice v podnicích a k obecnému přístupu k vysokoškolskému vzdělávání (*Reife- und Diplomprüfung*). Stejně jako u absolventů BMS je možný přístup k regulovaným živnostem
- učňovská příprava / duální vzdělávání (od 15 let, ISCED-P 354, EQF 4) v přibližně 200 povoláních. Výuka probíhá v podniku (přibližně 75–80 % doby výuky) a na odborné škole. Podnikové vzdělávání vychází z celostátně platných učebních osnov. Předpisy, které jsou v kompetenci Ministerstva práce a hospodářství, jsou v zásadě utvářeny sociálními partnery. Školní část spadá do kompetence Ministerstva školství, vědy a výzkumu (rámcové vzdělávací programy) a spolkových zemí. Absolventi mohou získat např. kvalifikaci mistra určitého řemesla. Složením *Berufsreifeprüfung* nebo absolvováním nástavbového programu mohou také získat všeobecný přístup k vysokoškolskému vzdělání.
- Univerzity aplikovaných věd (FH) poskytují bakalářské studium zaměřené na praxi (EQF 6) a magisterské programy (EQF 7) v různých oborech. Mnohé z nich jsou otevřené pro zaměstnané osoby. Některé z nich zahrnují povinnou praxi, jiné jsou založeny na duálním principu, kdy se teorie a praxe v podnicích střídá. Univerzitní studia zpravidla připravují na vstup do profese; některá, jako například medicína, právo nebo technické obory, mají silné profesní zaměření. Počáteční příprava učitelů základních a středních škol je společnou odpovědností univerzit a vysokých škol zaměřených na vzdělávání učitelů.

Systém řízení kvality v Rakousku

V letech 2004–2021 existovaly v Rakousku paralelně dva systémy řízení kvality – jeden pro odborné školy (QIBB) a druhý pro všeobecně vzdělávací školy (SQA). Od roku 2021 však došlo k významné změně a do praxe byl změnou zákona zaveden jeden společný systém řízení kvality, tzv. QMS (*Quality Management System for Schools*). Základ pro něj byl položen v zákoně o školské reformě z roku 2017, která zásadně změnila řízení kvality v rakouských školách. Systém QMS (viz obr. 1) byl zaveden od školního roku 2021/2022 pro všechny typy škol, tj. od mateřských po odborné školy a gymnázia a během následujících dvou let přechodového období na něj přejde všech 5 927 rakouských škol (z toho 696 škol

poskytujících programy odborného vzdělávání a přípravy). Cílem nového systému, tedy zavedení společného rámce kvality pro všechny typy škol, byla snaha lépe monitorovat vzdělávací systém.

Školy, které byly dříve kontrolovány inspektory pro konkrétní typ školy, byly nově seskupeny do tzv. vzdělávacích regionů. Všechny školy v rámci jednoho regionu byly svěřeny do kompetence jednoho manažera kvality školy – regionálního koordinátora, a to bez ohledu na typ školy. Nový systém regionálním koordinátorům ukládá věnovat se určitému počtu škol bez ohledu na typ a s řediteli škol se kvůli zpětné vazbě setkávají jedenkrát ročně. Všichni regionální koordinátoři mají předchozí zkušenost z výuky ve škole a v minulosti zpravidla působili jako inspektoři (byť měli dříve na starost jen určitou oblast nebo typ odborné školy).

V novém systému je výraznější zodpovědnost za kvalitu na řediteli školy. Naopak méně zodpovědnosti má školní koordinátor kvality, který se s dotazy obrací na regionálního koordinátora. V Rakousku jsou informace o zajišťování kvality součástí počáteční přípravy učitelů. Pro ty, kteří již učí, jsou připraveny tematicky zaměřené kurzy dalšího vzdělávání. Důležitým předpokladem úspěchu v zajišťování kvality je posílení týmového ducha a zapojení každého jednotlivého učitele, aby se jejich pocit sounáležitosti se školou stal nedílnou součástí přístupu každého jednotlivce ke kvalitě, tzn., aby každý přijal za vlastní, že kvalita je také jeho věcí a předmětem jeho zájmu.

V Rakousku existují pro školami tolik poptávanou výměnu zkušeností dvě důležité sítě: síť vysokých škol pro vzdělávání učitelů (*PHLehrenden-Netzwerk*) a síť regionálních koordinátorů kvality (Q-RK). Tyto sítě využívá také Ministerstvo školství, vědy a výzkumu k získání okamžité zpětné vazby. Mimo tyto sítě probíhá pravidelná výměna informací s manažery kvality škol (SQM) a s praktiky ze škol se pravidelně setkávají i „vývojáři“ QMS systému.

Rozdíl mezi původním a novým systémem

Cílem změny systému je podpořit rozhodování založené na důkazech na všech úrovních školy a od QMS se očekává flexibilnější systém hodnocení a zpětné vazby stejně jako to, že se zaměří i na kvalitativní metody hodnocení, včetně jejich modernějších technických řešení. Nový systém řízení kvality soustřeďuje všechny potřebné nástroje na specializované platformě <https://www.qms.at/>, přičemž jde např. o plán rozvoje školy, manuál QMS, nástroje pro interní hodnocení školy či zpětnou vazbu.

Jedním z hlavních rysů původního QIBB bylo zaměření na hodnocení a zpětnou vazbu. Důležitou roli hrála i platforma se standardizovanými dotazníky. Šlo o poměrně nepružné nástroje, protože školy a učitelé měli jen malé možnosti přizpůsobit si dotazníky svým individuálním potřebám. Další rozdíl se týká míry zapojení pracovníků škol. Zatímco QIBB zahrnoval specifické profily (povinností) pro ředitele škol a koordinátory kvality, QMS nabízí profily pro širší okruh pracovníků školy, včetně jednotlivých učitelů i celého pedagogického sboru, aby bylo zajištěno, že řízení kvality je chápáno jako úkol pro všechny v dané instituci. V systému QMS je zdůrazněno, že každý učitel je spoluodpovědný za kvalitu školy, nejen za svou vlastní výuku. Zdůrazněna je také úloha a význam týmů. QIBB v sobě nezahrnoval externí hodnocení, které je nyní součástí QMS.

Analýza systému QIBB (2017) ukázala, že právě vykazování by mohlo být redukováno, protože bylo vnímáno jako „byrokracie“ a něco, co se zkrátka musí udělat, aniž by to dávalo smysl. Díky souběžným projektům podporovaným ministerstvem školství tak vznikal dojem, že řízení kvality je vlastně práce navíc. QIBB postrádal komplexní rámec kvality. Existovala „matice kvality“, která obsahovala témata pro zajišťování kvality ve školách, ale ta se lišila pro různé typy škol a ve skutečnosti ani nebyla v praxi používána.

V rámci QMS byl vytvořen Rámec kvality pro školy, který je povinný pro všechny školy a každý další nástroj nebo projekt je na tento rámec navázán. Podle QMS by školy měly být schopny stanovit si vlastní cíle a využívat QMS k jejich efektivnímu dosažení. Školy jsou proto vedeny k tomu, aby si vytvářely své plány rozvoje a učily se stanovovat SMART cíle.

Výzvy nového systému řízení kvality

Nový systém řízení kvality (QMS) přináší školám OVP řadu výhod, ale také výzev. Právě určitá univerzálnost systému podporuje dojem, že se vytrácejí metody a témata specifická pro daný typ školy.

Změna systému řízení ale může přinést odborným školám nové příležitosti upravit interní řízení kvality tak, aby lépe odpovídalo jejich vlastním záměrům, cílům a potřebám. Školy mají nyní větší svobodu volby v tom, co a jak hodnotit. To ale vyžaduje větší porozumění, a především dovednosti nezbytné pro provádění hodnocení. Systém řízení kvality se snaží podporovat kulturu kvality a k tomu je zapotřebí čas. I když je QMS silně orientován na učícího se, tak se zdá, že zpětná vazba žáků a studentů zatím není nastavena tak, jak by bylo žádoucí. Systém QMS je komplexní systém řízení kvality, což vede k určité složitosti, která znesnadňuje jeho vysvětlení všem cílovým skupinám.

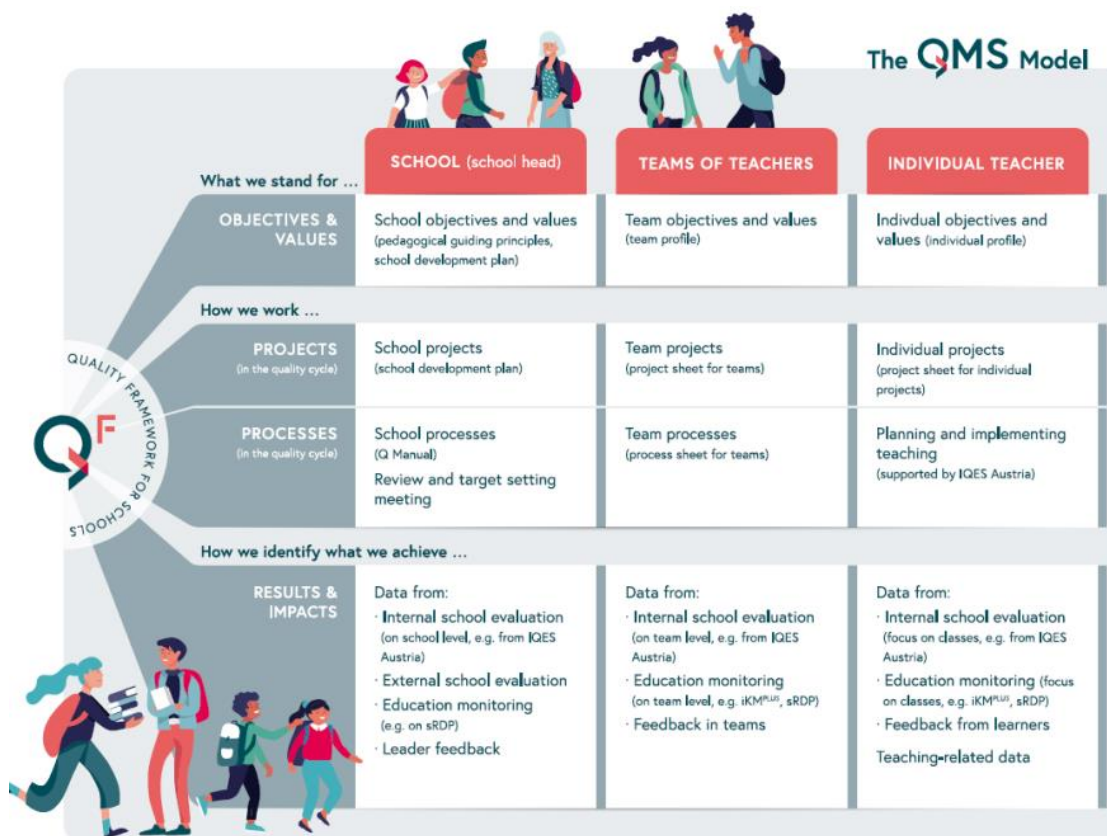
Pro přijetí a dlouhodobě úspěšné zavedení QMS bylo a je zásadní, aby zainteresované strany ve školách pocítily výhody nového systému řízení kvality ve srovnání s předchozími systémy, tj. aby nebyly motivované jen tím, že jde o zákonnou povinnost.

Zkušenosti účastníků Peer Review

S podrobným popisem své role i svého pohledu na nový systém řízení kvality (QMS) včetně jeho srovnání s původním QIBB systémem vystoupili tři zástupci Rady pro vzdělávání ze Štýrska, Horního a Dolního Rakouska, dvě regionální koordinátorky kvality, čtyři ředitelé středních odborných škol různých typů a velikosti a dva zástupci z univerzity ve Vídni, kde se věnují vzdělávání učitelů a ředitelů v oblasti zajišťování kvality.

Během diskusí ředitelé škol i jejich zástupci poukázali na to, že u odborných škol přechod na QMS proběhl poměrně hladce. Ocenili podpůrnou strukturu QMS a nástroje a poukázali na to, že QMS vnímají jako posun od původního QIBB. Školy, které se účastnily Peer Review, byly dostatečně motivované nový systém využívat. Zřejmě i proto, že zajišťování kvality považovaly za klíčové ve vztahu k obsahu vzdělání, procesům i žákům, studentům a pedagogickému sboru a zabývaly se jím už před rokem 2017. Ocenily by ale větší míru vzájemného sdílení zkušeností s novým systémem, které by podpořily i regiony a kraje.

Obrázek 1 Model QMS

Použité zdroje

BMBWF (2021) *QMS at Glance. Overall presentation of the Quality Management System for Schools.* https://www.qms.at/images/QMS_at_a_Glance.pdf

BMBWF (2021). *Quality Framework for Schools.* https://www.qms.at/images/quality_framework_for_schools.pdf

BMBWF (17. 4. 2023). *Qualitäts management system für schulen* <https://www.qms.at/>

Cedefop; ibw Austria (2022). *Vocational education and training in Europe – Austria: system description* [From Cedefop; ReferNet. Vocational education and training in Europe database]. <https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/vet-in-europe/systems/austria-u2>

Cedefop; ReferNet (2021). *Vocational education and training in Europe. Austria.* <https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/vet-in-europe/systems/austria-u2>

EQAVET Peer Review on 'External view on the new Quality Management System for Austrian Schools (QMS), its design, the implementation, and the transition from the previous QM system for VET schools (QIBB) to QMS'- Flash Report (2023). <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=1571&furtherNews=yes&newsId=10543>

QIBB Meta-Analyse. Bericht zur Evaluation des Standes der Implementierung der QualitätsInitiative Berufsbildung (QIBB) im Auftrag des Bundesministeriums für Bildung. (2017). Karl Wilbers unter Mitarbeit von Carolin Simon.